

חינוך לחיים

פרשת ויחי

"איש אשר כברכתו ברכך אותם"

יעקב אבינו מברך את בניו לפני מותו, ומהי אותה ברכה? מעניין לראות שחלק מברכותיו נשמעות רק כתיאור אופי "גור אריה" "חמור גרם" וחלק אחר הן בכלל תכונות שליליות "פחד כמים" "ארור אפם כי עז" ועדיין הכל מוגדר כברכות כי הברכה הכי גדולה לאדם היא לעמוד על אופיו ולהכיר את תכונותיו.

כדי לחנך את ילדינו- תלמידנו אנחנו צריכים לזהות את הכוחות המיוחדים של כל אחד, את התכונות המאפיינות אותו, ובמה חזק יותר, לאחר מכן, נכוון אותו להשקיע ולשים דגש על כוחות אלו, לפתח אותם, "לשדרג אותם" ולהוציא אותם מהכח אל הפועל.

וזהו תמצית דבריו של גאון החינוך הרה"ק מפיאסצנא הי"ד במבוא ל"חובת התלמידים" על הפס' "חנך לנער על פי דרכו" – "לא בכל הנערים שווה הוא החינוך, תלוי הוא בכל נער ונער כפי טבעו, דעתו, מדותיו ואותם על המחנך להכיר. ולא די לו למחנך אם רק את עצמו ודעתו לבד יכיר, כי במתחנך הדבר תלוי ... רק גם בדעת התלמיד יאחז, ישמש ויפעל, ולא מה שיצווה ויחנך לזה, יצווה ויחנך לתלמיד אחר השונה ממנו בטבע, רצון ומידות.

וממשיך "גן הוא בגן ה' לעבדה ולשמרה, ואף אם יראה בהם נערים אשר לפי הכרתו מרי נפש הם ומידות רעות להם, ידע שזה טבע של גרעיני הנשמות ובסר המלאכים, מרים הם בחניטתם ומלאים עסיס בגדלותם" ומדגיש "אין מדה וטבע רע בהחלט בילדי ישראל, הורנו הבעש"ט ותלמידיו, רק שצריכים לדעת איך לשמש בהם ולגודלם"

ומה נאים הם דברי המחנך הדגול הרש"ר הירש ב'פ' תולדות "חנך לנער על פי דרכו" – חנכה למטרה הגדולה האחת על פי דרכו המיוחדת לו. בהתאם לעתיד הצפוי לו מנטיותיו. מי שמושיב את יעקב ועשיו על ספסל לימודים אחד, ובאותם הרגלי חיים, מחנך אותם כאחד לחיי לימוד ומחשבה – מובטח לו, שאת האחד מהם הוא מקלקל. יעקב ישאב ממעין החכמה בחפץ גובר והולך, ואילו עשיו רק יצפה ליום, בו ישליך מאחורי גבו את הספרים הישנים... ובדרך שמעצם טבעו סולד בה. אילו העמיקו יצחק ורבקה לחדור לנפש עשיו... האיך יכולים גם האומץ, הכוח והגמישות הרדומים בנפש עשיו – האיך יכולים כל אלה להטות שכם לעבודת ה', כי אז "הגיבור" שלעתיד לא היה הופך ל"גיבור ציד" אלא ל"גיבור לפני ה'" באמת.

כהורים ומחנכים עלינו לזהות את כוחות הנפש של הילד, לחבר אותו לחלום שלו, לחזון שלו, ולא לתסכל אותו עם חזון זר שהוא לא מחובר אליו.

"חנך לנער ע"פ דרכו" חנכה למטרה הגדולה האחת על פי דרכו המיוחדת לו, בהתאם לעתיד הצפוי לו מנטיותיו.

איך מגיעים לזה??

גם את זה יעקב אבינו מלמדנו "שכל (החכים) את ידיו" מדוע יעקב הזקן מתאמץ להחליף ביו ידיו ולא מבקש מנכדיו להחליף ביניהם את המקומות???

יעקב מלמדנו שוב פרק בחינוך – שיעקב מזהה שוני בין הילדים, כדי לעודד צמיחת עתידם, הוא מתאים את עצמו אליהם, ולא להיפך!!! לא הם יתחלפו!!! הוא יחליף את ידיו!!! כי המחנך צריך להתאים את עצמו לחניך, ולא יחכה שהתלמיד ישתווה אליו.

וגם את זה מדגיש הרה"ק מפיאסצנא הי"ד במבוא ל"חובת התלמידים" וכך דבריו "כי לא בתלמיד ובבן, רק בו – במצווה לבד – הדבר תלוי" "המחנך שרוצה לגלות את נשמת התלמיד הטמונה והגנוזה בו, לגדלה ולהבעירה שתבער באש של מעלה... מוכרח הוא להרכין את עצמו אל התלמיד המתחנך על ידו, ולחדור אל תוך קטנותו ונמיכותו, עד אשר יגיע אל ניצוץ נשמתו הגנוזה אף נעלמה, ולהוציאה ולהצמיחה ולגדלה"

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com